

מאתר האש

פסקי הלכות ודברות קודש ממרץ בעל השביבי אש שליט"א

פרשת שלח תש"פ

מאור העינין שביבי אש על התורה

פיו דיני ערבות אסור לו ליטול שלא ברשות הבעלים והוא הדין נמי דמי תסר ליטול משלו ללא רשותו. וכמו כן נמי ליטול משל אשה נמי תלוי בדינו של הדגול מרבבה סי' רע"א לענין אם אשה איתא בכלל דין הערבות, אמנם לענ"ד מדברי המג"א הנ"ל מוכח ומבואר דלאו מתורת ערבות הוא דאתינן עלה, דהרי כיון שאין הנוטל מקיים מצוה חיובית וכל עיקר המצוה שיש בזה הוא מצוה קיומית בעלמא דרשאי הוא להטיל ציצית בטלית שאולה ולברך עליה, והרי על כך בודאי דליכא דין ערבות ואמאי נימא דבהא נמי ניחא ליה לאינש שיטלו את שלו שלא מדעתו. ומוכח דלאו מדין ערבות הוא, אלא הלכה מחודשת שנתחדשה דאנן אמדינן לדעתו של כל איש ישראל שבודאי ניחא ליה לזכות אחרים במצוות אף שאין לו כל עסק של ערבות כלפיהם, ולפי זה באמת יהא מותר אף לאשה ליטול לולב ואתרוג של אחרים שלא מדעתם, דהאי אומדנא דניחא ליה לאינש דליתעבד מצוה בממוניה איתא נמי לגבייהו, דבודאי ניחא להו לבעלים שתתקיים אפילו מצוה קיומית בגין ממונא דידהו. [ועיין שו"ת מהרש"ג ח"ד סי' ב' ושו"ת עטרת משה או"ח סי' י"ח לענין קטן, עיי"ש].

ו. והנה למסקנא דמילתא נראה לענ"ד דהני כללי דמצינו בדברי רבותינו הפוסקים יש לדון בהם טובא לפי המציאות שבזמנינו, דהנה מדברי הפוסקים מובאר דטלית ותפילין וכן לולב ואתרוג בכולהו איתא להכי כללא דניחא ליה לאינש לזכות בהם אחרים אפילו שלא מדעתו וכל אחד יכול ליטול את החפץ של מצוה שלהם ולקיים את מצותו, ואילו לגבי ספרים מבואר בשו"ע שם שאין להתיר בזה והפרמג"ד תמה מדוע כהיום מקילים בהא מילתא, ולענ"ד נראה דכהיום נשתנו הדברים ורובא דאינשי מקפד קפדי שלא יקחו את התפילין שלהם וכן את ארבעת המינים שלהם ללא ידיעתם ורשותם, כי רובא דאינשי המהדרים במצוות מקפידים עליהם כבבת עינם ובפחדא קיתבי שמא יגע חודם וכדומה, משא"כ בספרים שהיום מצויים טובא ויד הכל ממשמשין בהן, סתמא דאינשי לא קפדי וניחא להו שגם אחרים ישתמשו בספרים האלו, מלבד אם הם ספרים נדירים במיוחד, או שכתוב בהם מפורש לאמר שאין להשתמש בלא רשותם, שאז בודאי אין להתיר.

ז. ובמקום אחר כתבתי בארוכה להתיר את השימוש בספרים שמשאירים בחורי הישיבה בתוך אולם הלימודים והמה מונחים בין ספרי הישיבה ואין כתוב בהם שהם מקפידים על ההשתמשות בהם שלא מדעתם, נראה גם כן שיש מקום רב להקל בדבר, דעצם המציאות שהלה משאיר את הספרים במקום שרבים מצויים ומשתמשים והוא משאירים שם והמה מונחים בין כל הספרים שעומדים לרשות הציבור, בודאי הוי כגילוי דעת מפורש שאין הם מקפידים על ההשתמשות של שאר הבחורים והלומדים, ודו"ק. וראה מה שכתב לי הגר"נ גשטטר זצ"ל בשו"ת להורות נתן ח"ו סי' קכ"ז בנידון זה, ואכמ"ל.

נטילת טלית ושאר חפצי מצוה שלא מדעת הבעלים

א. איתא בשו"ע או"ח סי' י"ד דשרי ליה לאינש דליטול טלית חבירו שלא מדעתו ולברך עליו. ועיין היטב בדברי הריטב"א ונמוק"י ב"מ דף כט: וב"ב דף פב. ועוד, שהאריכו ביסוד האי דינא דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה. [ומיהו היינו דוקא בסתמא, אבל בעל כרחו של הבעלים בודאי שאסור ליטול אף לצורך מצוה, ועיין היטב בארחות חיים, הלכות לולב אות י"ט ובשו"ת עונג יו"ט סי' מ"ח ובשביבי אש על רבינו יהונתן מלוניל, פסחים דף ד: מ"ש בהא מילתא].

ב. והנה רבינו המג"א תמה טובא דאיך יתכן לברך על נטילת טלית שלא ברשות הבעלים והרי דינא דניחא ליה למיעבד מצוה בממוניה נאמר רק לסלק את ענין הגזל אבל לא לענין קנין, ולכן אינו מועיל באתרוג אלא בשאר הימים ולא ביומא קמא דבעינן לכם וכמובא ברמ"א או"ח סי' תרמ"ט בשם התרוה"ד, וכיון שכן איך מועיל סברא דניחא ליה לענין טלית דבעינן דליהוי "כסותך" כי היכי דליחייב בציצית. ותירץ המג"א עפי"ד הרא"ש דאע"ג דשאולה אינה חייבת בציצית מכל מקום רשאי להניח ציצית ואף לברך עליה כשם שנשים רשאיות לברך על מצוה שה' זמן גרמא, עכ"ד. [ולפי זה גם בבית שאול יהא רשאי להניח מזוזה ולברך על קביעתה, אפילו בתוך ל' יום בחו"ל].

ג. והנה המהלך של המג"א בהא מילתא הוא תמוה ביותר, חדא, דסתמי מת הלשון משמע דאיכא חיוב ברכה בעטיפה זו ואינה רשות בעלמא. ועוד, דהרי דעת המחבר היא דאין נשים רשאיות לברך על מצוה שהזמן גרמא, וכיון שכן מיסתבר דהוא הדין נמי דאינו רשאי לברך על טלית שאולה, אם לא שנחדש ונאמר דנשים מגרע גרעי מטלית שאולה, וצ"ע בזה, ומלבד זה תמוה טובא וכמו שכתבו בזה בחידושי רעק"א שם וכן בדרך החיים, דנהי דאף על טלית שאולה מצי לברוכי על מצות ציצית אבל היינו דוקא כשהציצית הם שלו, דאז איכא דין הציצית אינם שלו יש כאן חסרון בגוף החפצא של המצוה ובכה"ג ליכא תורת דין קיום מצוה כלל, והדברים מסתברים טובא. וע"ע שו"ת רבינו יעקב מליסא סי' א'.

ד. ובזה נדחים דברי בעל התהילה לדוד שכתב באמת לחדש לפי דברי המג"א דהוא הדין יהא אפשר לברך על אתרוג שאול ועל לולב שאול כמו על טלית שאולה, אלא דמי שהוא מצווה ליטול לולב שלו אין ראוי לו לברך אשר קדשנו במצוותיו על מצוה שעושה אותה שלא כהלכתה, אבל אשה באמת תוכל לברך אף על אתרוג ולולב השאולים, וזה חידוש גדול עד מאד, אמנם לפי דבריהם כמובן דכל זה ליתא.

ה. והנה יש מן האחרונים שרצה לחדש דיסוד הדין דניחא ליה הוא מתו רת ערבות, דכיון דכל ישראל ערביין זה לזה לכן צריך כל אחד לע"שות מה שביכלתו לזכות אחרים בקיום המצוות, עיין היטב בשו"ת שבולת הנהר בזה, והנה לפי דבריו נמצא דבקטן שאין נוהג כל

פסקי הלכות
בעניני אירוסין ונישואין

ה. יש נוהגין לעשות קנין סודר על ההתחייבויות והעדים החותמים על השטר מקבלים קנין מן הצדדים (ד) (דיני קבלת קנין יבואו להלן בפרק ב'), אך יש שאין נוהגין לקבל קנין אלא בשעת עריכת התנאים בלבד (1).

ו. אותם שנוהגים לקבל קנין בעת גמר השידוך וכתיבת שטר "זכרון דברים" ימנו שני עדים כשרים שהם יקבלו את הקנין מן הצדדים והם יחתמו על השטר (2).

ז. אותם שאין עושים קבלת קנין אין צריכים להעמיד עדים דמעיקר הדין סגי בחתימת הצדדים בלבד (3). ומכל מקום עדיף שאף הם יחתמו עדים על השטר בכדי שיהא ראוי לגבות ממשועבדים (4). (דיני העדים יבוארו להלן בפרק ב').

ח. בחתימת שני הצדדים על השטר יש שנוהגים להחתים מלבד ההורים העומדים מצד החתן והכלה גם את החתן והכלה עצמם, ויש שאין מחתימים אלא את ההורים העומדים מצד החתן והכלה בלבד (5).

ה. יעויין ברמ"א חו"מ סי' ר"ז סט"ז ובנו"כ שם ולהלן פרק שני: סדר קבלת הקנינים והחתימות.

1. ראה בקונטרס "מילי דבי היולא" לידידי הגר"מ גרוס בפרק ג' נוסח שטר "ראשי פרקים" ללא קנין.

2. מעיקר הדין מהני קנין סודר אפילו בלא עדים וכדאיתא בשו"ע חו"מ סי' קצ"ה ס"א, אלא דנהגו לייחד עדים לקנין חליפין כדי שלא יבואו לידי הכחשה וכמבואר בסמ"ע סי' קכ"ג סק"א. אמנם מצינו בדברי הפוסקים דנקטו דלגבי התחייבות כתובה אין מועיל קנין שלא בפני עדים וכמו"ש בשו"ת תרומת הדשן פ"כ סי' פ"ט ובחיודשי הרי"ם אבעה"ז סי' ס"ו סק"ג ושו"ת האלף לך שלמה סי' קל"ט, והו"ד בסדר כתובה כהלכתה פ"ז סי"ב. ובאמות מבואר להדיא באוצה"פ סי' נ' סקמ"ב אות א' דהתחייבויות בשידוכים אין להם תוקף אלא אם נעשו בפני עדים.

3. יעויין היטב בשו"ע חו"מ סי' מ' ס"א.

4. כמבואר בנו"כ שם. אלא דהיאך דאיכא עדי מסירה סגי בהכי לענין גביה ממשועבדי וכמו"ש בש"ך שם סק"ג.

5. בפסקי ומהגוי החתם סופר - אירוסין ונישואין, שביבי אש סי' א' הארכתי טובא בנידון החתימות בשטרי תנאים.

ויציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל-בני ישראל לאמרו הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל-העם אשר-ראינו בתוכה אנשי מדות (י"ג ל"ב)

פי' רמב"ן כי הארץ אוכלת אנשים שאינם אנשי מדות, וצ"ל מה שאמרו ואשר ראינו מה לשון ראינו וגם ההוספה ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם נראה שידעו שיש לתלות המגפה שהי' אז במקרה ואיננה אוכלת יושבי' בכל זמן ועידן, ומכש"כ שיש לתלות בנס לטובתם כפירש"י שיהיו האמוריים טרודים במתייהם ולא ישגחו עליהם אך אמרו חז"ל דבר בעיר כנס רגלך והנה האנשים הפשוטים רכי הטבע לא היו נראים אז בחוצות כראוי בזמן דבר בעיר כנס רגלך וכל העם אשר ראינו דייקא אנשי מדות כי רק הם נראו בחוצות ומנא ידעו והי' בטוחים שלא יפגע בהם הדבר אע"כ כבר מורגלים הם בכך שנה בשנה רכי הטבע מתים ואז הם נחבאים אל הכלים ואנשי מדות מתקיימים ע"כ אינם מתייראים והנה לא ידעו שיעורם של רכי הטבע שהרי לא ראו אותם וא"כ אולי ישראל יהיו לנגדם כבעלי חזקה הטבע ע"כ אמרו וכן היינו בעיניהם ש"מ לא הורג" לו בחלשים כמונו וא"כ אנחנו חלושי טבע טפי מרכי טבע שבהם ונראה היינו דאמר כלב סר צלם מעליהם וד' אתנו ממז"נ סר צלם מעליהם רק לפי שעה סר המזל שלהם ומתיים או אם הוא בטבע הארץ שהחלושים מתים והרי אנחנו חלשים מהם וכחגבים נחשבנו והאיך לא שלט המות בא' ממנו בכל המקומות שעברנו אע"כ וה' עמנו להחיותינו.

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לזרתם ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת (ט"ו, ל"ח) הזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשים לו כ"ח מאות עבדים (פ"ב דשבת דף ל"ב ע"ב) שנאמר אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וזה מה שכתב ונתנו על ציצת הכנף היינו על הנאחזים בכנף בגדיהם עשרה מכל לשונות הגוים כדאיתא שם בג"מ מרא יתנו עליהם פתיל תכלת ע"פ מה שכתב רמב"ן שהוא המשכת הקדושה כי תכלת דומה לים וים לרקיע ורקיע לכסא הכבוד ע"ש וה"נ ימשוך על העבדים קדושת יש"ר אל שיהי' כמו הנפש אשר עשו בחרן ועי"ז וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו דהיינו שתהי' בטוחים אתם שלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם לעשות הרע רק תעשו את כל מצות ה' כי כל המזכה את הרבים אין חטא בא ע"י וזכות הרבים תלוי בו.

הגליון לפר' שלח
נתרם ע"י ידידנו הנכבד
הרה"ג אשר לבי הי"ו - בני ברק
ר"כ אורחות יושה, זרב ביה"ח שניידר
להגל הולדת הבן למול"ט
ונדבת ידידנו הנכבד
הרה"ר שמוחה בונים לוי הי"ו - ירושלים
לרגל שמחת הולדת בנו בכורו למול"ט

בית דין לעניני ממונות
חברי הדין: צ' שליט"א וישבו מיודים שלישי בין השעות
19:30 - 20:30 דיניים קצרים של עד 15 דק,
הדיינים יתקיימו:
בהסכמת בני הצדדים - ללא יעוץ מקצועי
החתימה על שטר בוררות - פסח"ד יעוץ בכתב תוך שבוע
לפתוחות תיק ניתן לפנות לטל': 03-6161616 - שלושה 2
או לטל': 05331-64677
בימים ראשון ועל"ש, מתיישבים חובבים תורמים לפתחים בסלפון תל

לתרומות והנצחות ניתן לפנות
לטל': 058-3238947
או לדוא"ל: SHVIVIASH@GMAIL.COM
לקבלת הגיליון מידי שבוע
ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל
SHVIVIASH@GMAIL.COM

בית הוראה שערי הוראה
זמני פתיחת בית הוראה בראשות הנאב"ד
בין השעות: 14:00 - 14:30
בשאר שעות היממה יושבים חברי הדי"צ
מענה מלפני 24 שעות ביממה: 03-6161616
בית הוראה לעניני רפואה
03-6148000 או 03-6161616 - שלושה 3

ניתן לשלוח שאלות
למזן הגאב"ד שליט"א
בפקס: 0722-60-63-61
לקביעת תורים וקבלת קהל
03-6161616 - שלושה 4